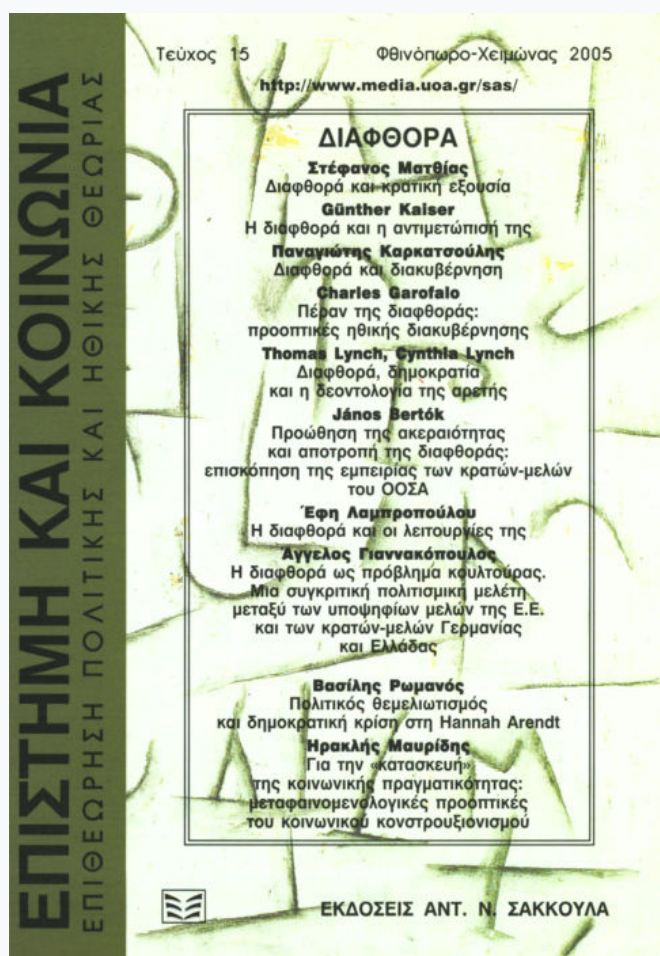

Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας

Τόμ. 15 (2005)

Διαφθορά

Anthony Giddens, Η μεταμόρφωση της οικειότητας. Σεξουαλικότητα, αγάπη και ερωτισμός στις μοντέρνες κοινωνίες, μτφρ: Απόστολος Καλογιάννης, επιμέλεια-πρόλογος: Μπετίνα Ντάβου

Πέτρος Θεοδωρίδης

doi: [10.12681/sas.604](https://doi.org/10.12681/sas.604)

Copyright © 2015, Πέτρος Θεοδωρίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Θεοδωρίδης Π. (2015). Anthony Giddens, Η μεταμόρφωση της οικειότητας. Σεξουαλικότητα, αγάπη και ερωτισμός στις μοντέρνες κοινωνίες, μτφρ: Απόστολος Καλογιάννης, επιμέλεια-πρόλογος: Μπετίνα Ντάβου. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 15, 291-294. <https://doi.org/10.12681/sas.604>

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

Anthony Giddens, *Η μεταμόρφωση της οικειότητας. Σεξουαλικότητα, αγάπη και ερωτισμός στις μοντέρνες κοινωνίες*, μτφρ: Απόστολος Καλογιάννης, επιμέλεια-πρόλογος: Μπετίνα Ντάβου, εκδόσεις Πολύτροπο, Αθήνα 2005 [πρώτη αγγλική έκδοση 1992].

Το βιβλίο του Giddens *Η μεταμόρφωση της οικειότητας*, συνδυάζει την κοινωνική και ψυχολογική θεωρία, αξιοποιώντας κριτικά τον Freud και τον Foucault, τον Wilhelm Reich, τον Marcuse και τις έρευνες για τη σεξουαλικότητα του Kinsey, όπως και σύγχρονους οδηγούς ψυχολογικής αυτοβοήθειας. Αφορά τη σεξουαλικότητα, ένα θέμα που μοιάζει να μη σχετίζεται με τα δημόσια ζητήματα. Ωστόσο, στη πραγματικότητα, το σεξ παρουσιάζεται πια διαρκώς στο δημόσιο πεδίο.

Ο συγγραφέας ασκεί κριτική στις θέσεις του Foucault, όπως αυτές εμφανίζονται κυρίως στο έργο του *Ιστορία της Σεξουαλικότητας*. Για τον Foucault, η διαδικασία ανάδειξης της σεξουαλικότητας ως νεωτερικής έμμονης ιδέας, εμφανίζεται ως μια μονόδρομη διείσδυση της εξουσίας-γνώσης στην κοινωνική οργάνωση και οι αναζητήσεις του σχετικά με τη φύση της σεξουαλικότητας παραμένουν σε μεγάλο βαθμό στο επίπεδο του λόγου. Για τον Giddens, όμως, η εξέλιξη της σεξουαλικότητας είναι φαινόμενο αναστοχαστικό, με την έννοια ότι οι όροι που εισάγονται για να περιγράψουν την κοινωνική ζωή συνήθως εισέρχονται σε αυτήν και τη μεταβάλλουν. Για παράδειγμα, η έκθεση Kinsey για τη σεξουαλικότητα στόχευε αρχικά να αναλύσει αυτό που συνέβαινε σε μια συγκεκριμένη περιοχή της κοινωνικής δραστηριότητας. Ωστόσο, την ίδια στιγμή, εγκαίνιασε κύκλους δημόσιων συζητήσεων που συνετέλεσαν στην αλλαγή διαδεδομένων απόψεων για τις σεξουαλικές σχέσεις.

Σύμφωνα με τον Giddens, η σεξουαλικότητα αποτελεί σήμερα ιδιότητα του εαυτού, μέσα σε ένα αναστοχαστικό σχέδιο ζωής. Είναι ένα μέσο σφυρηλάτησης των διασυνδέσεων με τους άλλους, στη βάση της οικειότητας,

χωρίς να εδράζεται πλέον σε μια αμετάβλητη τάξη συγγένειας (όπως, π.χ., ο γάμος). Στη σημερινή εποχή, όπως σημειώνει η Μπετίνα Ντάβου στον κατατοπιστικό πρόλογό της, 'το πάθος εκκοσμικεύεται και αναδιοργανώνεται, ιδιωτικοποιείται και επανακαθορίζεται'.

Ζούμε σήμερα στην εποχή της 'πλαστικής σεξουαλικότητας' που, σύμφωνα με τον Giddens, διαμορφώθηκε ως μέρος μιας προοδευτικής διαφοροποίησης του σεξ από τις απαιτήσεις της αναπαραγωγής. Για τις περισσότερες γυναίκες και κατά τη διάρκεια των προηγούμενων ιστορικών περιόδων, η σεξουαλική ευχαρίστηση ήταν συνδεδεμένη με τον φόβο επαναλαμβανόμενων κυήσεων και, κατά συνέπεια, με τον φόβο του θανάτου. Σήμερα, καθώς οι τεχνολογίες αναπαραγωγής έχουν γίνει πιο εκλεπτυσμένες, αυτή η διαφοροποίηση έχει ολοκληρωθεί. Τώρα, που η σύλληψη μπορεί όχι μόνο να ανασταλεί, αλλά και να συντελεσθεί τεχνητά, η σεξουαλικότητα γίνεται πλήρως αυτόνομη: η αναπαραγωγή μπορεί να λάβει χώρα ακόμη και με την απουσία της σεξουαλικής δραστηριότητας και αυτό αποτελεί μια τελική 'απελευθέρωση' για τη σεξουαλικότητα, η οποία στο εξής 'μπορεί να γίνει καθολικά μια ιδιότητα των ατόμων και των μεταξύ τους συνδιαλλαγών'.

Ζούμε, επίσης, σε μια εποχή που ο Giddens περιγράφει ως εποχή της 'αμιγούς σχέσης' στην οποία ο καθένας μετέχει για χάρη της ίδιας της σχέσης, για ό,τι μπορεί να αποκομίσει από αυτήν και η οποία, επομένως, μπορεί να διακοπεί λίγο-πολύ κατά βούληση, οποιαδήποτε στιγμή, από οποιοδήποτε μέλος της.

Σύμφωνα με τον συγγραφέα, ζούμε στην εποχή του 'συνάλληλου έρωτα', του 'confluent love' που μπορεί να συγκριθεί 'με την εικόνα δυο παραποτάμων που συναντώνται καθώς ρέουν και σμίγουν σε έναν ενιαίο ποταμό' (υποσημείωση της επιμελήτριας) και ο οποίος διαφέρει σημαντικά από τον (νεωτερικό) ρομαντικό έρωτα.

Ο ρομαντικός έρωτας δημιουργούσε ένα αίσθημα ολότητας με τον άλλο, το οποίο ενισχυόταν από εδραιωμένες διαφορές ανάμεσα στην αρρενωπότητα και τη θηλυκότητα, κάθε μία από τις οποίες χαρακτηρίζονταν με όρους αντίθεσης. Αντίθετα, ο σύγχρονος *συνάλληλος έρωτας*, που προϋποθέτει την ισοτιμία στο συναισθηματικό πάρε-δώσε, αναπτύσσεται μόνο στον βαθμό που αναπτύσσεται η οικειότητα, που ο κάθε σύντροφος είναι έτοιμος να αποκαλύψει στον άλλον ανάγκες και ευαισθησίες. Σήμερα, η καλλιέργεια ερωτικών δεξιοτήτων και η ικανότητα να δίνεις και να παίρνεις σεξουαλική ηδονή εκ μέρους και των δυο φύλων, οργανώνονται αναστοχαστικά, μέσα από πολλαπλές πηγές ερωτικής πληροφόρησης, συμβουλευτικής και εκπαίδευσης. Ο

συνάλληλος έρωτας αναπτύσσεται σε μια κοινωνία όπου σχεδόν όλοι έχουν την ευκαιρία να ολοκληρωθούν σεξουαλικά .

Για τον Giddens, οι διαδικασίες αυτής της μεταμόρφωσης της οικειότητας και της σεξουαλικότητας δεν είναι απλές και χωρίς κινδύνους. Κίνδυνους που αφορούν εθισμούς και την αυξανόμενη (κυρίως ανδρική, αλλά όχι μόνο) βία καθώς 'όσο περισσότερο πιέζουν οι γυναίκες προς την ηθική του συνάλληλου έρωτα, τόσο πιο δύσκολο μπορεί να γίνει για πολλούς άνδρες το να διαπραγματευτούν την ηθική γύμνια που συνεπάγεται αυτό'. Το άγχος των αντρών για τη σεξουαλικότητα ήταν σε μεγάλο βαθμό κρυμμένο για όσο καιρό ήταν στη θέση τους οι διάφορες (προνεωτεरिकές) κοινωνικές συνθήκες που το προστάτευαν. Στη σημερινή εποχή, η ανδρική σεξουαλική βία απορρέει από την ανασφάλεια. Η (ανδρική) βία είναι μια 'καταστροφική αντίδραση στη φθίνουσα συνενοχή των γυναικών'. Το σεξ και για τα δύο φύλα φέρει μαζί του στις μέρες μας την υπόσχεση –ή την απειλή– της οικειότητας, κάτι που από μόνο του αγγίζει πρωτογενείς πλευρές του εαυτού. Οικειότητα δεν σημαίνει να απορροφάσαι από τον άλλο αλλά να γνωρίζεις τα χαρακτηριστικά του και να καθιστάς διαθέσιμα τα δικά σου. Συχνά, τα άτομα που εμπλέκονται στη μεταμόρφωση της οικειότητας οδηγούνται σε εθισμούς: ο εθισμός, μπορεί να οριστεί ως ένας τύπος συνήθειας, που τηρείται με ψυχαναγκαστικό τρόπο, η παραίτηση από τον οποίο παράγει ανυπόφορο άγχος. Κάθε εθισμός είναι μια αμυντική αντίδραση και μια φυγή, μια αναγνώριση της έλλειψης αυτονομίας. Οι εθισμοί παρέχουν μια πηγή ανακούφισης του ατόμου, καταπραΰνοντας το άγχος, όμως αυτή η εμπειρία είναι πάντα παροδική. Η σεξουαλική συμπεριφορά ενός ατόμου γίνεται εθιστική όταν κυριαρχείται από μια σταθερή αναζήτηση για μια δόση η οποία, ωστόσο, οδηγεί επίμονα σε αισθήματα ντροπής και ανεπάρκειας. Συχνά, τα άτομα που εμπλέκονται σε μια σεξουαλική σχέση οδηγούνται στη 'συνεξάρτηση', δηλαδή στη διάθλαση του ενός εθισμού στον άλλο. Ένα συνεξαρτημένο άτομο είναι 'κάποιος που διατηρεί μια ψευδή ταυτότητα δομημένη στη βάση συναισθηματικών δεσμών εξάρτησης με εξωγενείς πηγές'.

Ποιες είναι οι επιπτώσεις αυτής της μεταμόρφωσης της οικειότητας στον δημόσιο χώρο; Κατά τον Giddens, παρά τους κινδύνους των εθισμών και της αυξανόμενης βίας, το ισοζύγιο των εξελίξεων μοιάζει να βαίνει θετικό σε ό,τι αφορά τη βαθύτερη εδραίωση της (κοινωνικής) δημοκρατίας. Η καλλιέργεια της δημοκρατίας στο δημόσιο πεδίο ήταν αρχικά ένα ανδρικό σχέδιο, στο οποίο οι γυναίκες κατάφεραν σταδιακά να συμμετάσχουν. Η μεταμόρφωση της οικειότητας, αναδεικνύει τη σεξουαλικότητα σε βασικό πεδίο χει-

ραφέτησης, τόσο σε επίπεδο ατομικό, όσο και στο πεδίο των οικειών σχέσεων. Τα καινούργια στοιχεία στις σύγχρονες διαδικασίες εξατομίκευσης είναι ο εκδημοκρατισμός τους: αυτό που επιτρεπόταν σε ελάχιστους, δηλαδή να ζουν την ζωή τους με τον δικό τους τρόπο, τώρα πια διεκδικείται ως δικαίωμα από όλους. Ουσιαστικά, οι νέοι δημοκρατικοί κανόνες που σχετίζονται με τη σεξουαλική εμπειρία αποκόπτουν τη σεξουαλικότητα από την εξουσία του φαλλού. Η σεξουαλική δραστηριότητα δεν υφίσταται περιορισμούς, εκτός από αυτούς που συνεπάγονται από τη γενίκευση της αρχής της αυτονομίας και από τους προσαρμοσμένους κανόνες της αμιγούς σχέσης.

Εν τέλει, η μεταμόρφωση της οικειότητας, όπως την αντιλαμβάνεται ο Giddens, συνθέτει μια σειρά από νέα συναισθήματα και ανοίγεται μπροστά μας η δυνατότητα να τα αναπτύξουμε προς όφελος της κοινωνικής δημοκρατίας ή να τα αδρανοποιήσουμε.

Πέτρος Θεοδωρίδης

Albert Hirschman. *Τα πάθη και τα συμφέροντα*, μτφρ. Ιουλία Τσολακίδου, εκδ. Παρατηρητής. 2004. σελ. 219

Ο Albert Hirschman, από τους σημαντικότερους κοινωνικούς θεωρητικούς για το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα, έγινε για πρώτη φορά γνωστός στο ελληνικό κοινό το 2002 με τη μετάφραση του έργου του *Exit, Voice and Loyalty* (1970) [*Αποχώρηση, Διαφωνία και Αφοσίωση*] στη σειρά Βιβλιοθήκη Πολιτικής Επιστήμης και Νέας Πολιτικής Οικονομίας που διευθύνει ο Ηλίας Κατσούλης (εκδ. Παπαζήσης). Σε αυτό το έργο, όπου διερευνώνται οι τρεις θεμελιώδεις στάσεις απέναντι στην υποβάθμιση των οργανώσεων, χρησιμοποιούνται πηγές από την ιστορία της οικονομικής και πολιτικής σκέψης (Madeville, Steuart) για να καταδειχθεί το ιστορικό βάθος των θέσεων του συγγραφέα, ο προβληματισμός όμως είναι κατά κύριο λόγο σύγχρονος. Στο *Τα πάθη και τα συμφέροντα* (1977), στο πρώτο πλάνο βρίσκεται η ιστορία των ιδεών, τα συμπεράσματα όμως αγγίζουν και τον σημερινό κόσμο. Ο Amartya Sen, που υπογράφει τον πρόλογο, παρατηρεί πως το ιδιαίτερο ενδιαφέρον του βιβλίου είναι ότι 'σε αντίθεση με το ενδιαφέρον του Smith και του Menger και το πάθος του Hayek για τα «απρόθετα αλλά πραγματοποιημένα αποτελέσματα», ο Hirschman αποδεικνύει τη δύναμη και την επίδραση των «εμπρόθετων αλλά απραγματοποίητων αποτελεσμάτων», με άλλα λόγια,